

DOI: 10.32347/2786-7269.2022.1.218-233

УДК 658:69.003

д.е.н., професор **Рижакова Г.М.**,
ryzhakova.gm@knuba.edu.ua, ORCID: 0000-0002-7875-9768,
к.т.н., доцент **Приходько Д.О.**,
prykhodko.do@knuba.edu.ua, ORCID: 0000-0002-4926-4790,
д.т.н., професор **Поколенко В.О.**,
pokolenko.vo@knuba.edu.ua, ORCID: 0000-0003-1750-5964,
к.е.н., доцент **Петруха Н.М.**,
petrukha.nm@knuba.edu.ua, ORCID: 0000-0002-3805-2215,
д.е.н., професор **Чуприна Ю.А.**,
chupryna.ua@knuba.edu.ua, ORCID: 0000-0002-4934-2058,
к.е.н., доцент **Хоменко О.М.**,
khomenko.om@knuba.edu.ua, ORCID: 0000-0002-6242-4736,
Київський національний університет будівництва і архітектури

ОБНОВЛЕННЯ НАУКОВО-МЕТОДИЧНИХ ПІДХОДІВ ДО ПОБУДОВИ ПОЛІКРИТЕРІАЛЬНОЇ СИСТЕМИ АДМІНІСТРУВАННЯ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВ-СТЕЙКХОЛДЕРІВ ПРОЄКТІВ БУДІВНИЦТВА

Розглянуто теоретико-методологічні засади побудови організаційно-управлінського інструментарію адміністрування операційною діяльністю підприємства, визначено мету та види управління активами, наведено приклади методики діагностування стану будівельного підприємства в умовах фінансової кризи. Визначено види загроз, характерні саме для будівельних підприємств. Формування системи ефективних заходів протидії можливному негативному впливу і своєчасного реагування на них спрямоване на забезпечення максимальних можливостей реалізації економічних інтересів підприємств, а також забезпечення достатнього рівня їх стабільності, зокрема стосовно зовнішніх загроз. Своєчасне реагування підприємств будівельної галузі на зміни зовнішнього середовища, протидія негативному впливу ззовні, розроблення дієвих інструментів мають враховувати широке коло факторів соціально-економічного розвитку країни, а також галузеву і регіональну специфіку, базуючись на певному достатньому рівні технологічної зрілості. Обґрунтовано, що теорія випереджаючого економічного розвитку не претендує на універсальність, але, передусім, акцентує увагу на специфічних рисах унікальних економічних явищ і процесів проривного характеру в багатовимірному просторі соціально-економічних, політичних, загальноцивілізаційних та інших проблемних факторів економічного розвитку

держав. Доведено, що теорія і модель випереджаючого економічного розвитку пропонують відповідно теоретичні пояснення та практичні способи адаптації до умов функціонування країн на різних конкурентних позиціях у світовій економіці, які детерміновані відмінними як економічними, технологічними і політичними перевагами, так і передумовами їх становлення, в умовах ускладнення механізмів саморозвитку економічних систем, очікуванням парадигмального онтологічного й антропологічного зміщення в результаті конвергенції технологій. У статті викладено аспекти вирішення актуальної науково-прикладної задачі розробки формалізованого інструментарію та практичних рекомендацій щодо структуризації, діагностування стану, трансформацій та успішного адміністрування активами будівельних підприємств у відповідності з вимогами соціально-відповідального менеджменту та траєкторією розвитку підприємства.

Ключові слова: управління; будівельне підприємство; бізнес-процес; моделі управління; соціально-відповідальний менеджмент

Постановка проблеми. Сучасна економічна реальність викликає об'єктивну необхідність у переосмисленні тенденцій подальшого розвитку можливостей суб'єктів економічної діяльності щодо забезпечення своїх потреб та інтересів. Адже якісна трансформація потреб суспільства в умовах його глобалізації і, водночас, нерівномірність економічного розвитку країн світу, ускладнення характеру, змісту та форм господарських і конкурентних відносин вимагає сьогодні від економічної теорії адекватних узагальнень, аргументацій і рекомендацій проривного характеру.

За цих умов формування теорії випереджаючого економічного розвитку відбувається як реакція на становлення нового технологічного способу виробництва, зростаючу інтелектуалізацію праці, зміну інституціональних засад господарської практики, ціннісних орієнтирів, трансформацію системи мотивації, а також як результат загальної інноватизації економічних відносин, що потребує теоретико-методологічного обґрунтування та пояснення, формулювання нових законів, принципів, механізмів, інструментів економічної політики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Загальні теоретико-методологічні та субстанціональні основи такого явища, як економічний розвиток, природу та зміст його інституціональних чинників обґрунтували й розвинули у своїх працях відомі зарубіжні вчені – представники класичної, неокласичної та еволюційно-інституціональної шкіл економічної думки, посткейнсіанства, серед яких А. Алчіян, А. Бергсон, Дж. Б'юкенен, Дж. Бреннан, О. Вільямсон, Т. Еггертссон, К. Ерроу, Н. Калдор, Гж. Колодко,

М. Кастельс, Дж. Кейнс, І. Кірцнер, М. Кондратьєв, С. Кузнець, Р. Лукас, Дж. Майєр, К. Маркс, Л. фон Мізес, Р. Нельсон, Д. Норт, М. Олсон, В. Паретто, К. Перес, А. Пігу, П. Ромер, Дж. Сакс, П. Самуельсон, Дж. Стігліц, К. Фрімен, Е. Фуруботн, Д. Хікс, Е. Хелмпан, Д. Ходжосон, С. Уінтер, Й. Шумпетер та багато інших. Теоретичні й практичні засади моделі і стратегії випереджаючого економічного розвитку, її основних детермінант, цивілізаційних чинників, форм існування та напрямків реалізації в економічній політиці держави певною мірою розвинуті в працях вітчизняних учених П. Кулікова, О. Малихіної, І. Поповиченко, Г. Рижаквої, С. Стеценка, Д. Чернишева.

Виділення недосліджених частин загальної проблеми. Ідея корпоративної соціальної відповідальності набула популярності в 1950-і роки у США та з роками поширювалася у міру того, як корпорації ставали масштабнішими й потужнішими. Саме з першої половини 50-х рр. було покладено початок систематичної дискусії на тему корпоративної соціальної відповідальності (**КСВ**). Дослідники починають ставити питання про те, що саме варто розуміти під КСВ та якими є її джерела. Для переважної більшості будівельних підприємств завдання поліпшення системи менеджменту на засадах соціальної відповідальності нерозривно пов'язана із супровідною потребою вдосконалення системи управління активами. Тому на порядку денному висувається потреба узгодження: із погодження обсягів та структури активів із змістом виробничої програми будівельного підприємства, пріоритетами виробничого та соціального розвитку підприємства.

Мета і завдання дослідження. Метою роботи є оновлення та адаптація науково-методичних засад та практичних рекомендацій щодо диференціації, маневрування та адміністрування активами до потреб будівельних підприємств (**БП**) за умови забезпечення належного узгодження між: сутністю трансформації активів з однієї натурально-речової форми в іншу; перебігом бізнес-процесів операційної діяльності БП; траєкторію розвитку підприємства із додержанням соціальних пріоритетів.

Визначена мета дослідження обумовила потребу вирішення **завдань дослідження** за наступним переліком:

- провести етимологічний аналіз економічної, змістовно-процесуальної та організаційно-адміністративної сутності базових дефініцій в управлінні активами підприємств у відповідності із вимогами соціально-відповідального менеджменту (**СВМ**);
- ідентифікувати відповідність сучасних методичних підходів та аналітичного інструментарію з діагностики, структурізації та адміністрування активами для наступної адаптації як до вимог СВМ, так і до сучасних пріоритетів розвитку БП на певних етапах їх життєвого циклу;

- здійснити оцінку цільових детермінант моніторингу активів підприємств будівельної галузі України для діагностики тенденцій змін їх структури;
- виявити стратегічні детермінанти та провідні складові організаційно-економічного механізму реалізації соціальної відповідальності будівельних підприємств з точки зору синергетичного підходу.

Виклад основного матеріалу. Перехід від командно-адміністративної економіки до ринкової вплинув на розвиток будівельної галузі в нашій країні. трансформаційні процеси та їх специфіка у значній мірі окреслили сучасний стан будівельного комплексу (**БК**) у структурі української економіки. За умов переходу до ринкової моделі економіки, будівельний комплекс є одним з найважливіших комплексів національної економіки, від якого залежить ефективність функціонування всієї системи господарювання в країні. Важливість цього комплексу для економіки України можна пояснити наступним чином: будівельний комплекс, як ніяка інша галузь економіки, створює велику кількість робочих місць і споживає продукцію багатьох галузей національної економіки. Більш того, заслуговує на увагу економічний ефект від розвитку цього комплексу, який полягає у мультиплікаційному ефекті коштів, вкладених у будівництво. З огляду на це, трансформація будівельного комплексу сприяє вирішенню багатьох соціальних проблем, тобто, у свою чергу, розвиток будівельного комплексу в умовах діяльності ринкових механізмів спрямований на стабілізацію стану соціальної безпеки як кожної окремої людини, так і держави в цілому.

Загальновідомо, що важливим індикатором ділового й економічного зростання промислових комплексів і галузей є масштаб і характер діяльності суб'єктів малого підприємництва. У цьому контексті підприємства, як інституційна складова будівельного комплексу, повинні стати носієм виробничої мобільності, ринкової гнучкості, інноваційної сприйнятливості, універсальним інструментом перспективної трансформації будівельного комплексу.

Проаналізувавши категорію розвитку [1-3], його інституціональні форми, оцінено еволюцію світового господарства, формулювання теорії випереджаючого економічного розвитку, можливо здійснити висновок, що категорія «розвиток» є центральною в економічній науці та найбільш поширеним критерієм оцінки результативності функціонування систем, основним принципом якого є стійка, спрямована мінливість, а його результатом – поява нової якості системи. *Розвиток* може бути: 1) *регресивним (деволюційним)*, що означає зниження якості, деградацію системи до більш нижчого рівня адаптаційної рівноваги; 2) *інволюційним*, що

передбачає внутрішнє ускладнення структури і функцій системи без зовнішньої експансії та/або збільшення її продуктивності, що зближує такий тип розвитку зі станом відносної геостатичності (як здатність системи зберігати відносно динамічну постійність структури, стійкість основних властивостей і функцій); 3) *прогресивним*, залежно від спрямованості перебігу відповідних процесів, які можуть бути еволюційними, або революційними, що не так часто трапляються в природі та суспільстві.

Після Другої світової війни методологічним базисом гуманітарного дискурсу 1950–1970-х рр. стало оптимістичне бачення майбутнього людства. Значного розвитку і поширення набули теоретичні концепції, основу яких становив принцип технологічного детермінізму (наприклад, концепція індустріального суспільства – З. Арон, О. Конт, Дж. Стюарт Міль, Т. Веблен, Р. Хейлбронер; концепція постіндустріального суспільства – К. Кларк, Д. Белл, Г. Кан, А. Чухно; концепція нового індустріального суспільства – Дж. К. Гелбрейт; концепція інформаційного суспільства – Й. Масуда, Дж. Несбіт), що передбачав мобілізаційну стратегію девелопменталізму, засновану на активній позиції держави і суспільства.

Наприкінці 70-х – поч. 80-х рр. ХХ ст. структурна криза стимулювала активізацію досліджень макроекономічної динаміки. Нове життя дістали теорії Й. Шумпетера та М. Кондратьєва. Наукова парадигма про економічний розвиток зміщується в площину еволюційної теорії, яка увібрала в себе досягнення теорії поведінки організацій, теорії економічних процесів, економічної історії та дозволила визначити такі стани і процеси, як: нерівномірність, нерівновага і циклічність, закономірності науково-технічного прогресу. Обґрунтовано, що трансформація досліджень інституціональних форм економічного розвитку була пов'язана з еволюцією капіталістичної системи, а парадигмальні зрушення в економічній теорії – зі змінами у розумінні іманентної сутності технологічного детермінізму з позицій людиноцентричної парадигми, якісно нової ролі людини у виробничому процесі, переорієнтації мотиваційної системи людської діяльності на постулітарні потреби. Доведено, що стійке зростання національного багатства країн, де має місце комплексний або фрагментарний прояв випереджаючого економічного розвитку, засновується саме на людському капіталі та знаннях, на постійних змінах структури економіки й політичної організації, є сценарієм та наслідком державної політики випереджаючого економічного розвитку.

Систематичний науковий аналіз корпоративної соціальної відповідальності підприємства розпочався з першої наукової праці Г. Боуена «Соціальна відповідальність бізнесмена» (1953 р.). Автор обґрунтовував обов'язковість

бізнесу проводити корисну політику, ухвалювати корисні рішення і дотримуватися корисних напрямів діяльності з позиції цілей і цінностей суспільства. В цілому у становленні соціальної відповідальності бізнесу у розвинених країнах Європи та США в ХХ сторіччі виділяють три етапи: 1) зародження корпоративної соціальної відповідальності, яке припало на 60-х – середину 70-х років. Даний етап характеризувався розквітом благодійності. Більшість великих компаній почали створювати власні благодійні фундації та втілювати добродійні програми; 2) етап становлення стратегічної благодійності припадає на середину 70-х – початок 80-х років. Від бажання отримувати максимальні прибутки компанії прийшли до готовності отримати оптимальні прибутки. Водночас бізнес перейшов від боротьби з наслідками соціальних проблем до подолання власне цих проблем. Корпорації почали поєднувати вирішення соціальних проблем зі своїми стратегічними цілями; 3) розвиток концепції соціальних інвестицій розпочався з кінця 1980-х років, коли комерційний, громадський та державний сектори почали разом вирішувати актуальні соціально значимі проблеми місцевих громад. Характерною ознакою цього етапу є перехід до довготермінових зобов'язань компаній щодо певних соціальних питань. В Україні системне поширення ідей соціальної спрямованості і соціальної активності бізнесу було започатковано у 1996 р. Українською асоціацією якості та Українським союзом промисловців та підприємців одночасно із запровадженням принципів всеохоплюючого управління якістю продукції.

Більшість економістів-теоретиків виокремлюють п'ять факторів виробництва у вигляді землі, праці, капіталу, підприємницької здатності та інформації, що на практиці, як правило, розглядаються у сукупності робочої сили, предметів та засобів праці. З огляду на відмінність у характері функціонування у процесі виробництва та способі перенесення вартості на створений продукт на конкретному підприємстві засоби праці набувають економічної форми необоротних активів, а предмети праці – оборотних. Зважаючи на різні теоретичні підходи до визначення сутності активів, можна узагальнити, що під активами слід розуміти «сукупність матеріальних та нематеріальних ресурсів, що належать підприємству, утворені за допомогою інвестування капіталу та характеризуються дохідністю, продуктивністю та грошовою вартістю, яка відображається в балансі підприємства»

Управління активами будівельного підприємства з позицій соціально-відповідального підходу (авторське визначення) - це система принципів та методів розробки і реалізації управлінських рішень, пов'язаних із оптимальним формуванням активів із різноманітних джерел, а також забезпеченням ефективного їх використання в різних видах господарської діяльності

підприємства, що враховують інтереси соціально-відповідального менеджменту, який визначається певною поведінкою щодо дотримання усвідомлених обмежень та соціальних норм, гарантує безпеку та прогресивний розвиток, забезпечує узгодження інтересів суб'єктів, задіяних у суспільних відносинах та управлінні ними»...При дослідженні сутності активів будівельного підприємства відбувається тісне переплетіння позицій обліку та прав власності на відповідний актив. Аналіз стану підприємств будівельного комплексу та підрядного будівництва, зокрема, доводить, доцільність переналаштування змістовно-процесної структури управління активами на:

- зміну сучасної парадигмальної конструкцію підходів управління активами будівельного підприємства із застосуванням програмно-цільового управління активами; налаштування обсягу та структури активів БП на досягнення конкурентних переваг підприємств на охопленому підприємством ринку будівельних та спеціальних робіт (в проєктах будівництва);
- забезпечення певної соціальної спрямованості (спираючись на методичні засади соціально-відповідального менеджменту).

Таблиця 1.

Показники балансу великих та середніх підприємств (млн.грн)

Роки	Актив			Пасив			Баланс
	необоротні активи	оборотні активи	необоротні активи та групи вибуття	власний капітал	довгострокові зобов'язання і забезпечення	поточні зобов'язання і забезпечення	
31.12.2015	95514,5	161522,0	318,1	29522,5	76563,6	153294,2	260836,7
31.12.2016	106121,6	186205,6	690,0	32190,8	86076,6	174428,6	293017,2
31.12.2017	95954,5	173151,8	468,3	3144,7	97502,4	168905,3	269574,6
31.12.2018	98109,7	213041,2	610,1	-16038,1	105550,8	222228,6	311761,0
31.12.2019	106877,6	212002,4	590,8	-14347,2	108333,8	225471,6	319470,8
31.12.2020	115884,1	253823,1	738,3	-20102,4	104965,0	285343,0	370445,5

Джерело: систематизовано за підсумками аналізу статистичних джерел.

Зважаючи на операційно-продуктові, економічні та організаційно-управлінські особливості БП (та врахуванням незадовільної структури активів підприємств галузі, за підсумками досліджень другого розділу було визначено доцільним:

- для потреб створення цілісного формалізованого інструменту з управління активами БП доцільно інтегрувати переваги окремих економіко-математичних моделей з управління активами підприємств (за умови певної їх модифікації до потреб БП);

- модифікації моделей мають стосуватись змісту та переліку параметрів, а не базових положень та алгоритму тієї чи іншої моделі;

- для забезпечення релевантності створюваного інструменту з управління активами (у вигляді комплексу моделей) та наступної їх інтерпретації в практику господарювання БП доцільно відійти від традиційної структуризації складових активів (необоротні активи, оборотні активи, доходи майбутніх періодів) і запровадити класифікацію активів за ознакою рівня використання того чи іншого виду активу в процесі створення будівельної продукції (виконанні будівельних робіт), тобто бізнес-процесах по основній діяльності БП як виконавця (субпідрядника) будівельних проектів.

За підсумками досліджень, визначено, що механізм реалізації корпоративної соціальної відповідальності повинен розглядатися як структура, що регулюється дією економічних принципів, вимогами чинного законодавства та потреб стейкхолдерів, проходячи у своєму розвитку етапи організації, планування, контролю, впровадження. Таким чином, механізм виходить за межі окремого підприємства, оскільки функціонує в межах правового поля держави, а його дія може мати зовнішнє спрямування.

З огляду на це, організаційно-економічний механізм реалізації соціальної відповідальності БП розглядається на засадах синергетичного підходу, який полягає в тому, що він орієнтований не на зовнішні властивості, не на цілі та сподівання суб'єкта управлінської діяльності, а на внутрішні властивості системи, її власні закони еволюції та самоорганізації діяльності будівельного підприємства

Таблиця 2.

Напрямки та форми реалізації соціально-економічної відповідальності будівельного підприємства.

Об'єкт спрямування / Реципієнт	Форма реалізації	Інструменти реалізації
1	2	3
Працівники	1. Своєчасна виплата заробітної плати. 2. Надання премії та компенсації. 3. Підвищення заробітної плати. 4. Навчання та розвиток персоналу, планування кар'єрного зростання. 5. Безпека зайнятості та соціально-відповідальна реструктуризація підприємств. 6. Легалізація бізнесу та ринку праці. 7. Мотивація персоналу, індивідуальне пенсійне забезпечення та індивідуальне	1. Адміністративний / фінансовий / соціальний бюджет. 2. Соціальні інвестиції. 3. Соціально-відповідальне інвестування. 4. Спонсорська допомога. 5. Соціальні програми. 6. Соціальне підприємництво

	страхування	
1	2	3
Власники	1. Отримання прибутку. 2. Виплата дивідендів	Фінансовий бюджет
Споживачі	1. Задоволення потреб у товарах та послугах. 2. Гарантія якості продукції. 3. Сплата податків. 4. Достовірна реклама	1.Адміністративний/фінансовий бюджет. 2. Соціальний маркетинг. 3.Соціально-відповідальне інвестування. 4. Соціальні інвестиції. 5. Соціальна експертиза. 6. Соціальна звітність
Постачальники / конкуренти	1. Своєчасна оплата ресурсів і матеріалів. 2. Добросовісна конкуренція	1. Адміністративний/фінансовий бюджет. 2. Соціальне підприємництво. 3. Соціально відповідальні підходи до ведення бізнесу
Суспільство /Держава	1. Створення якісної продукції. 2. Удосконалення якості продукції. 3. Сплата податків. 4. Достовірна реклама. 5. Легалізація бізнесу та ринку праці. 6. Створення нових робочих місць. 7. Розробка навчальних і тренінгових програм для зацікавлених верств. 8. Підвищення рівня добробуту населення. 9. Соціалізація своєї благодійної та спонсорської діяльності. 10. Спрямування наукових розробок на дослідження у сферах збільшення добробуту населення	1. Адміністративний / фінансовий / соціальний бюджет. 2. Соціальний маркетинг. 3. Соціальні інвестиції. 4. Еквівалентне фінансування. 5. Грошові гранти. 6.Спонсорство та благодійність. 7. Соціально-відповідальне інвестування8. Благодійний маркетинг. 9. Соціальні програми. 10. Соціальна експертиза. 11. Соціальна звітність. 12. Соціально відповідальні підходи до ведення бізнесу

До основних положень побудови моделі механізму реалізації соціальної відповідальності підприємства варто віднести:

- розгляд КСВ як складової частини загальної системи управління, що належить до соціальної сфери.
- врахування проблем взаємодії підприємства та зовнішнього середовища, яке формується суспільством, державою, громадськими та підприємницькими об'єднаннями.
- врахування галузевих особливостей та основних функцій, на виконання яких спрямована діяльність будівельного підприємства.
- врахування норм корпоративної культури при визначенні загальних напрямків соціальної відповідальності підприємства.

- застосування синергетичного підходу до впровадження механізму реалізації корпоративної соціальної відповідальності підприємств дозволяє розглядати:
 - розгляд БП як складної господарської системи, яка застосовує власний механізм управління соціальними процесами, дія якого спрямована на досягнення стратегічних цілей підприємства;
 - управління персоналом БП як підсистемою БП, яка перебуває під управлінським і регулюючим впливом керуючої підсистеми підприємства;
 - управління операційною системою БП як господарською системою, яка може вступати у взаємодію з іншими господарськими системами (юридичними та фізичними особами, територіальними громадами, тощо).

Таблиця 3

Порівняльна оцінка моделей управління активами щодо перспектив застосування в практиці діяльності БП

№ за п/п	Напрями варіації та моделі управління активами підприємства	Критерій, бал							
		К1	К2	К3	К4	К5	К6	К7	К8
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1.	Моделі управління нематеріальними необоротними активами								
1.1	Модель управління на основі системи збалансованих показників (Balanced Score Card (BSC))	5	5	4	5	5	5	4	5
1.2	Модель Скандія навігатор (Skandia Navigator™)	4	3	3	3	3	4	3	3
1.3	Моніторингова модель управління (Intangible Asset Monitor)	4	3	3	3	4	4	4	4
1.4	Модель управління за циклом аудиту знань (Knowledge Audit Cycle)	2	3	3	3	3	3	3	2
1.5	Європейська модель MERITUM	2	3	2	2	2	4	3	2
1.6	Данська модель	2	2	3	2	2	3	3	3
1.7	Призма результативності	5	5	4	4	5	5	5	4
1.8	Німецька модель	4	4	4	3	3	4	4	3
1.9	Модель Міністерства економіки, торгівлі та індустрії Японії (METI)	5	5	3	4	4	4	5	4
1.10	Інтегровані моделі управління підприємством (Orgware, Work-Flow, СППР, АСУТП, АСУВ – MES, Plant Design System)	4	5	3	4	4	5	4	4
1.11	Модель управління ресурсами підприємства(АСУП–ERP,HRM- системи)	4	4	3	3	4	4	4	3
2.	Моделі управління матеріальними необоротними активами								
2.1	Амортизаційна модель	4	5	4	4	3	5	5	4
2.2	Модель інвестиційного планування Фішера	4	3	2	3	3	4	4	3
2.3	Лізингова модель	5	5	4	4	4	5	5	4
2.4	Модель оцінки капітальних активів (МОКА)	4	5	4	4	4	5	5	4
2.5	Адаптована опціона модель Блека-Шолеса	3	3	3	3	3	4	4	3

3.	Моделі управління матеріальними оборотними активами								
3.1	Модель економічно обґрунтованого розміру замовлення (Economic ordering quantity – EOQ-model)	4	5	4	4	4	5	5	4
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
3.2	Розширений варіант EOQ-моделі	5	5	4	4	4	5	5	5
3.3	Модель виробництва партії продукції деталей (EPQ-model)	4	5	4	4	4	5	5	4
3.4	Модель економічного розміру партії продукції (EBQ model)	4	4	4	4	4	5	5	4
3.5	Модель планування дефіциту запасів	4	4	4	3	3	4	4	4
3.6	Модель врахування залежності ціни від обсягу замовлення	4	4	3	3	4	4	4	4
3.7	Модель із фіксованою періодичністю замовлень	4	4	4	4	4	4	4	4
3.8	Модель "Саме вчасно"	4	5	4	4	5	5	5	4
3.9	Модель "Саме вчасно II"	4	5	4	5	5	5	5	5
3.10	Системна модель ABC	5	4	5	5	5	5	5	5
3.11	Системна модель XYZ	5	4	5	5	5	5	5	5
3.12	Детерміновані факторні моделі	4	4	3	3	3	4	3	3
3.13	Імітаційні моделі	3	4	3	3	3	3	3	3
3.14	Модель О. С. Бондаренко	4	4	4	4	4	4	5	4
4.	Моделі управління грошовими активами								
4.1	Модель управління грошовими коштами на основі циклу грошового потоку (cash flow cycle)	4	5	4	4	4	5	5	4
4.2	Модель Baumol-Allais-Tobin	3	4	2	2	2	3	4	2
4.3	Модель Міллера-Орра	3	4	2	3	2	3	4	3
4.4	Модель Стоуна	3	4	3	3	3	4	4	3
4.5	Модель Лернера	3	4	3	3	2	4	3	3
4.6	Модель управління дебіторською заборгованістю за її природним рівнем С. І. Маслова	4	5	4	4	4	5	5	4
4.7	Модель оптимізації розміру дебіторської заборгованості О.І. Лучкова	3	5	4	3	4	4	5	4
Примітки до таблиці: 1 бал – найменш виражена ознака, яка має низький ступінь прояву; 2 бали – нехарактерна для цієї моделі ознака; 3 бали – середній рівень прояву ознаки; 4 бали – ознака є притаманною для цієї моделі; 5 балів – найбільш виражена ознака, яка має високий ступінь прояву									

Модель капітальних активів (МОКА), амортизаційна та лізингова моделі найоптимальніші для управління матеріальними необоротними активами. У процесі управління матеріальними оборотними активами доцільно комбінувати моделі – розширений варіант EOQ-моделі, модель «Саме вчасно II», системні моделі XYZ та ABC. Модель управління дебіторською заборгованістю за її природним рівнем С.І. Маслова та модель управління грошовими коштами на основі циклу грошового потоку (cash flow cycle) з огляду на 8-критеріальну оцінку мають вищу практичну цінність. при дослідженні сутності активів будівельного підприємства відбувається тісне

переплетіння позицій обліку та прав власності на відповідний актив. Проведене дослідження статистичного базису структури розподілу груп активів серед будівельних компаній в Україні та виявило, що загальна динаміка має тренд до зростання обсягу активів як загалом так і у розрізі оборотних та необоротних активів зокрема. Проте таке зростання з роками має не значну тенденцію, що зумовлено не лише якістю управлінських дій будівельних підприємств, а й впливом відповідних негативних зовнішніх економічних факторів.

Висновки. Організаційно-економічний механізм реалізації соціальної відповідальності підприємства формується за певною структурою (сукупністю елементів), організація якої визначається функціями, на виконання яких він спрямований. У сучасних економічних умовах соціальна відповідальність підприємства розглядається як стандарт розвиненого корпоративного управління. Тому основною функцією такого механізму варто визнати досягнення стійкості підприємства як відкритої соціально-економічної системи, що забезпечується шляхом врегулювання конфлікту інтересів в зовнішньому і внутрішньому середовищі та залучення стейкхолдерів підприємства до процесу прийняття стратегічних рішень. Доведено, що вітчизняним будівельним підприємствам сьогодні потрібна модель «можливостей», модель «шансів», модель «прориву», яка ґрунтується на різкому нарощуванні інноваційної активності для своєчасного створення нових можливостей економічного зростання, на новій технічній базі та новому технологічному способі виробництва для переходу економіки на якісно вищий рівень ефективності. Теоретико-методологічну основу таких моделей становить теорія випереджаючого економічного розвитку. Вважаємо, що основним результатом концепції випереджаючого розвитку є швидкозростаюча економіка. Основою успіху моделі випереджаючого економічного розвитку є висококваліфікована робоча сила, державні та іноземні інвестиції в пріоритетні галузі національної економіки, технологічні інновації, ефективна інфраструктура та інтегрований у глобальну ринкову систему механізм виробництва й реалізації продукції.

Список використаних джерел

1. Аксельрод Р.Б., Шпаков А.В., Рижаква Г.М. Економіко-управлінські предиктори трансформації операційних систем будівельного девелопменту в умовах цифровізації економіки *Формування ринкових відносин в Україні*. - 2021. - № 12. - С. 113-121.
2. Рижаква Г.М., Приходько Д.О. Моделі цільового вибору репрезентативних індикаторів діяльності будівельних підприємств: етимологія та типологія систем діагностики *Управління розвитком складних систем*. - 2017. - Вип. 32. - С. 159-165.

3. Кучеренко О.І., Рижакова Г.М., Чуприна Х.М. Науково-прикладні компоненти формування стратегії інституційно-орієнтованої диверсифікації діяльності будівельних підприємств *Управління розвитком складних систем.* - 2021. - Вип. 47. - С. 109-118.
4. Рижакова Г.М., Орленко І.М. Методологічна регламентація та аналітико-інформаційне забезпечення менеджменту організацій в сучасній системі будівельного девелопменту *Формування ринкових відносин в Україні.* - 2021. - № 7-8. - С. 59-65.
5. Ревунов О.М., Рижакова Г.М., Малихіна О.М. Аналітичні інструменти діагностики систем менеджменту якості підприємств-стейкхолдерів будівельних проєктів *Управління розвитком складних систем.* - 2021. - Вип. 45. - С. 161-169.
6. Гришкевич О.М. Сучасна парадигма публічних інвестицій як інструмент державного регулювання сталого економічного розвитку *Управління розвитком складних систем.* - 2020. - Вип. 44. - С. 136-142.
7. Рижакова Г.М., Рижаков Д.А. Забезпечення економічно-відтворювальної і аналітично-контролінгової функцій інструментарію з управління активами забудовників житла *Шляхи підвищення ефективності будівництва в умовах формування ринкових відносин.* - 2018. - Вип. 38. - С. 36–44.
8. Трач Р.В. Інформаційне моделювання та концепція інтегрованої реалізації будівельних проєктів, як основа інноваційного розвитку будівельного підприємства *Управління розвитком складних систем.* - 2017. - Вип. 31. - С. 173-178.
9. Рижакова Г.М., Рижаков Д.А. Оцінка продуктивності операційної системи девелопера в мікросередовищі стейкхолдерів житлового будівництва *Шляхи підвищення ефективності будівництва в умовах формування ринкових відносин.* - 2019. - Вип. 42. - С. 120–131.
10. Petro Kulikov, Galyna Ryzhakova, Tetyana Honcharenko, Dmytro Ryzhakov and Oksana Malykhina (2020). OLAP-Tools for the Formation of Connected and Diversified Production and Project Management Systems *International Journal of Advanced Trends in Computer Science and Engineering* Vol 9, No.5, pp. 8670-8676. Available Online at <http://www.warse.org/IJATCSE/static/pdf/file/ijatcse254952020.pdf>
11. Honcharenko, T., Ryzhakova, G., Borodavka, Y. (2021) Method for representing spatial information of topological relations based on a multidimensional data model *ARPN Journal of Engineering and Applied Sciences*, 16(7), p. 802–809. <https://doi.org/10.30534/ijatcse/2020/254952020>.

12. Рижакова Г.М., Малихіна О.М., Петренко Г.С. Економіко-управлінські предиктори стратегічного девелопменту в умовах динамічного середовища впровадження проєктів будівництва. *Управління розвитком складних систем*. Київ, 2019. № 39. С. 154 – 163; [dx.doi.org\10.6084/m9.figshare.11340710](https://doi.org/10.6084/m9.figshare.11340710).

DSc (Economics), professor **Ryzhakova Galyna**,
PhD (Technical Sciences), Associate Professor **Prykhodko Dmytro**,
DSc (engineering), professor **Pokolenko Vadym**,
PhD (Economics Sciences), Associate Professor **Petrukha Nina**,
DSc (Economics), Professor **Chupryna Iurii**,
PhD (Economics Sciences), Associate Professor **Khomenko Oleksandr**,
Kyiv National University of Construction and Architecture

UPDATE OF SCIENTIFIC AND METHODOLOGICAL APPROACHES TO THE CONSTRUCTION OF A MULTI-CRITERIAL SYSTEM OF ADMINISTRATION OF THE ACTIVITIES OF ENTERPRISES- STAKEHOLDERS OF CONSTRUCTION PROJECTS

The theoretical and methodological foundations of the construction of organizational and management tools for the administration of the operational activities of the enterprise are considered, the purpose and types of asset management are defined, and examples of the methodology for diagnosing the state of a construction enterprise in conditions of a financial crisis are given. The types of threats specific to construction enterprises have been determined. The formation of a system of effective measures to counteract possible negative effects and timely response to them is aimed at ensuring the maximum opportunities for realizing the economic interests of enterprises, as well as ensuring a sufficient level of their stability, in particular with regard to external threats. Timely response of construction industry enterprises to changes in the external environment, counteracting negative influence from the outside, development of effective tools should take into account a wide range of factors of the socio-economic development of the country, as well as industry and regional specifics, based on a certain sufficient level of technological maturity. It is substantiated that the theory of anticipatory economic development does not pretend to be universal, but, first of all, emphasizes the specific features of unique economic phenomena and processes of a breakthrough nature in the multidimensional space of socio-economic, political, general civilizational and other problematic factors of the economic development of states. It is proved that the theory and the model of anticipatory economic development offer, respectively,

theoretical explanations and practical ways of adapting to the conditions of the functioning of countries in various competitive positions in the world economy, which are determined by distinct economic, technological and political advantages, as well as general civilizational prerequisites for their formation, in conditions of complication mechanisms of self-development of economic systems, expectations of a paradigmatic ontological and anthropological shift as a result of the convergence of technologies. The article describes the aspects of solving the current scientific and applied task of developing a formalized toolkit and practical recommendations for structuring, diagnosing the state, transformations and successful administration of assets of construction enterprises in accordance with the requirements of social - responsible management and the company's development trajectory.

Keywords: management; construction enterprise; business process; management models; socially responsible management

REFERENCES

1. Axelrod R.B., Shpakov A.V., Ryzhakova G.M. (2021) Economic and managerial predictors of transformation of operational systems of construction development in conditions of digitalization of the economy *Formation of market relations in Ukraine*. No. 12. - P. 113-121. {in Ukrainian}
2. Ryzhakova G.M., Prykhodko D.O. (2017) Models of target selection of representative indicators of activity of construction enterprises: etymology and typology of diagnostic systems *Management of the development of complex systems*. Issue 32. - P. 159-165. {in Ukrainian}
3. Kucherenko O.I., Ryzhakova H.M., Chupryna H.M. (2021) Scientific and applied components of the formation of a strategy of institutionally oriented diversification of the activities of construction enterprises *Management of the development of complex systems*. Issue 47. - pp. 109-118. {in Ukrainian}
4. Ryzhakova G.M., Orlenko I.M. (2021) Methodological regulation and analytical and information support of management of organizations in the modern system of construction development *Formation of market relations in Ukraine*. - No. 7-8. - P. 59-65. {in Ukrainian}
5. Revunov O.M., Ryzhakova H.M., Malykhina O.M. (2021) Analytical tools for diagnosis of quality management systems of enterprises-stakeholders of construction projects *Management of the development of complex systems*. Issue 45. - pp. 161-169. {in Ukrainian}
6. Hryshkevich O.M. (2020) Modern paradigm of public investments as a tool of state regulation of sustainable economic development *Management of the development of complex systems*. Issue 44. - P. 136-142. {in Ukrainian}

7. Ryzhakova G.M., Ryzhakov D.A. (2018) Provision of economic-reproducible and analytical-controlling functions of the toolkit for asset management of housing developers. *Ways of increasing construction efficiency in the conditions of market relations formation*. Issue 38. - pp. 36–44. {in Ukrainian}
8. Trach R.V. (2017) Information modeling and the concept of integrated implementation of construction projects as the basis of innovative development of the construction enterprise *Management of the development of complex systems*. Issue 31. - P. 173-178. {in Ukrainian}
9. Ryzhakova G.M., Ryzhakov D.A. (2019) Evaluation of the productivity of the developer's operating system in the microenvironment of housing construction stakeholders. *Ways to increase the efficiency of construction in the conditions of the formation of market relations*. Issue 42. - pp. 120–131. {in Ukrainian}
10. Kulikov, Petro, Ryzhakova, Galyna, Honcharenko, Tetyana, Ryzhakov, Dmytro & Malykhina, Oksana. (2020). OLAPTools for the Formation of Connected and Diversified Production and Project Management Systems. *International Journal of Advanced Trends in Computer Science and Engineering*, 9, 5, pp.8670-8676. {in English}
11. Honcharenko, T., Ryzhakova, G., Borodavka, Y. (2021). Method for representing spatial information of topological relations based on a multidimensional data model ARPN. *Journal of Engineering and Applied Sciences*, 16(7), 802–809. {in English}
12. Ryzhakova G.M., Malykhina O.M., Petrenko G.S. (2019) Economic and managerial predictors of strategic development in the dynamic environment of implementation of construction projects. *Management of the development of complex systems*. No. 39. P. 154–163; [dx.doi.org\10.6084/m9.figshare.11340710](https://doi.org/10.6084/m9.figshare.11340710). {in Ukrainian}